

การศึกษาลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในแหล่งชุมชนริมน้ำจันทบูร สู่การสร้างลวดลายรูปแบบใหม่

A Study of Gingerbread-Style Woodcarving Patterns in the Chanthaboon
Riverside Community for the Creation of New Pattern Designs

Received
Revised
Accepted

June 25, 2025
July 2, 2025
July 10, 2025

บุญฤทธิ์ ศรีอุไร¹
ศุภฤกษ์ คณิตวานันท์²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษารูปแบบของลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในแหล่งชุมชนริมน้ำจันทบูรของ จังหวัดจันทบุรีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมและคัดลอกรูปแบบของลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงที่ใช้ประดับตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ เพื่อนำมาพัฒนาและออกแบบให้เกิดเป็นลวดลายในรูปแบบใหม่ที่ได้แรงบันดาลใจมาจากลวดลายแบบดั้งเดิม โดยใช้ข้อมูลจากผลการศึกษารวบรวมลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง สกุลช่างจันทบุรีและการสำรวจภาคสนาม จากแหล่งชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยพบลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงที่ใช้ประดับตกแต่งอาคาร สถาปัตยกรรม แบบเก่าที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันเป็นจำนวน 10 ลวดลาย นำมาทำการวิเคราะห์หาจุดเด่นของลวดลาย และสร้างลวดลายใหม่โดยกำหนดใช้ 4 ทฤษฎีในการออกแบบลวดลาย คือ 1.ทฤษฎีการจัดวางแบบ Translation Symmetry 2.ทฤษฎีการจัดวางแบบ Reflection Symmetry 3.ทฤษฎีการจัดวางแบบ Glide Reflection Symmetry 4.ทฤษฎีการจัดวางแบบ Rotation Symmetry ผลการศึกษา พบว่า “ลวดลายแบบ เดี่ยว” สามารถถอดแบบได้อย่างสมบูรณ์ เหมาะสมในการพัฒนาเป็นลวดลายใหม่มากกว่า “ลวดลายแบบ เครือ เถา” ซึ่งมีความต่อเนื่องและซับซ้อนเกินไป โดยเฉพาะลวดลายที่ 7.3 ซึ่งจัดวาง ตามทฤษฎี Glide Reflection Symmetry เป็นลวดลายแบบเดี่ยวที่ถอดแบบจากไม้ฉลุตกแต่งระเบียงบ้านในชุมชนริมน้ำจันทบูร และถูก นำมาประยุกต์ใช้ในการตกแต่งผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ทำให้ลวดลายที่ได้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นการออกแบบอัตลักษณ์ใหม่ให้กับเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดจันทบุรี โดยผสมผสานลวดลายดั้งเดิมเข้ากับ ความหลากหลายและความงามร่วมสมัยได้อย่างลงตัว

คำสำคัญ : ชุมชนริมน้ำจันทบูร, ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง, การออกแบบลวดลาย

¹ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This article explores the design of Gingerbread Woodcut Pattern found in the Chantaboon riverside community, Chanthaburi Province. The objective is to study, document, and replicate existing woodcut patterns used to decorate remaining historical buildings. These patterns serve as the foundation for analysis and inspiration for new designs based on traditional motifs. The research incorporates data from field surveys and studies of the Chanthaburi artisan tradition, identifying ten existing woodcut patterns. These were analyzed to highlight key design features and redeveloped using four symmetry theories: Translation Symmetry, Reflection Symmetry, Glide Reflection Symmetry, and Rotation Symmetry. The findings show that “single motifs” can be effectively extracted and adapted into new designs, offering greater design potential than more complex, interconnected

“vine-like motifs.” Particularly, Pattern 7.3, arranged using Glide Reflection Symmetry and derived from a balcony fretwork design, was adapted into ceramic product decoration. The resulting pattern exhibits a distinctive identity, creating a new design for Chanthaburi ceramics that harmoniously blends traditional craftsmanship with contemporary aesthetics.

Keywords : Chantaboon Riverside Community, Gingerbread Woodcut Pattern, Pattern Design

บทนำ

ชุมชนริมน้ำจันทบูรในจังหวัดจันทบุรี ในอดีตเคยเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์การค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดจันทบุรีที่มีความหลากหลายทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่เห็นได้ชัดจากตัวอาคารสถาปัตยกรรมของชุมชนที่มีการประดับตกแต่งด้วยลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานศิลปะทางด้านหัตถศิลป์ที่มีคุณค่าทางความงาม และมีความโดดเด่น สะดุดตาแก่ผู้พบเห็น เนื่องด้วยกาลเวลาและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของสภาพบ้านเมือง ส่งผลให้สถาปัตยกรรมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบตามไปด้วย ที่เห็นได้ชัดคือมีการรื้อถอนตัวอาคารแบบเก่าออกและก่อสร้างอาคารในรูปแบบใหม่ ทำให้งานศิลปะหัตถกรรมการฉลุไม้แบบขนมปังขิงถูกรื้อถอนตามไปด้วย ซึ่งลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงนี้ ปัจจุบันเริ่มเลือนรางหายไปจากชุมชน เหลือเพียงไม่กี่หลังคาเรือนที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ และในปัจจุบันสำนักงานพาณิชย์จังหวัด ได้มีการร่วมมือกับสถาบันอาศรมศิลป์ร่วมกันทำประชาคม ส่งผลให้เกิดอาสาสมัครเป็นคณะกรรมการการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูรขึ้น เพื่อสืบสาน เผยแพร่ ประวัติศาสตร์ชุมชนและอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้

และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงคุณค่าทางความงามของลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง จึงเกิดเป็นแนวคิดในการพัฒนาและออกแบบลวดลายในรูปแบบใหม่ โดยการหยิบยืมลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ เพื่อให้ได้ลวดลายในรูปแบบใหม่ที่เกิดจากการศึกษาและวิเคราะห์จากลวดลายในอดีต และสามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้มาจากลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงมากนัก และที่สำคัญอาจเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนริมน้ำจันทบูรอีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาและวิเคราะห์ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี
2. พัฒนารูปแบบลวดลายจากไม้ฉลุแบบขนมปังขิง และนำมาออกแบบเป็นลวดลายรูปแบบใหม่
3. เพื่อให้ได้ลวดลายรูปแบบใหม่ที่สามารถนำมาใช้ตกแต่งและผลิตเป็น ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่มีอัตลักษณ์และความงดงามเฉพาะตัวของจังหวัดจันทบุรี

สมมติฐาน

1. สามารถวิเคราะห์ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรีได้
2. สามารถพัฒนารูปแบบลวดลายจากไม้ฉลุแบบขนมปังขิงและนำมาออกแบบเป็นลวดลายในรูปแบบใหม่ได้
3. สามารถนำลวดลายรูปแบบใหม่มาใช้ตกแต่งและออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่มีอัตลักษณ์ และความงดงามเฉพาะตัวของจังหวัดจันทบุรีได้

กรอบแนวคิด

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการตกแต่งสถาปัตยกรรมด้วยลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงนั้นเพื่อให้ ผลการวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาภูมิหลังประวัติความเป็นมาของจังหวัดจันทบุรี ประวัติความเป็นมาของชุมชนริมน้ำ เพื่อให้ทราบถึงที่มาและความสำคัญที่มีความเชื่อมโยงกันกับวิถีชีวิต รวมไปถึงการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและรูปแบบของสถาปัตยกรรมเพื่อนำมาวิเคราะห์พัฒนาสู่การออกแบบ ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์ ให้เกิดเป็นความงามอันเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบใหม่

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิด (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

วิธีดำเนินการวิจัย

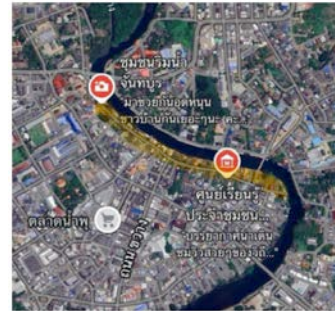
ในการดำเนินการวิจัยและค้นคว้าเรื่องการศึกษารูปแบบลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงสู่การออกแบบเครื่องปั้นดินเผาเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้น ได้ใช้หลักการออกแบบแบบผสมผสาน (Hybridization) มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ประกอบด้วย 1. ศึกษาและวิเคราะห์ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี 2. พัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ลวดลายใหม่จากแรงบันดาลใจไม้ฉลุขนมปังขิง 3. เพื่อออกแบบลวดลายใหม่ ที่มีอัตลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรีให้ใช้ในงานออกแบบรูปแบบใหม่ได้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

การศึกษานี้ผู้วิจัยมุ่งรวบรวมและวิเคราะห์ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสารควบคู่กับการสำรวจภาคสนาม ข้อมูลเอกสารประกอบด้วยงานวิจัย หนังสือ บทความ และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะรายงานการวิจัย เรื่อง “การศึกษารวบรวมลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง สกุลช่างจันทบุรี” โดย ภรดี พันธุ์ภากร และ เสกสรรค์ ตันยาภิรมย์ ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำลวดลายขนมปังขิงมาใช้ในการตกแต่งสถาปัตยกรรม รวมถึงการจัดกลุ่มลวดลายเพื่อการวิเคราะห์เชิงศิลปกรรม นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจาก หนังสือ “ลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง: สุนทรียภาพแห่งกรุงรัตนโกสินทร์” โดยกรมศิลปากร ซึ่งกล่าวถึงความนิยมของลวดลายดังกล่าวในอดีต ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้ความนิยมลดลงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ข้อมูลจากทั้งสองแหล่งถูกนำมาใช้ประกอบในการจัดกลุ่มลวดลายและเป็นพื้นฐานในการออกแบบลวดลายใหม่

ในส่วนของการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนริมน้ำจันทบุรี (ย่านท่าหลวง) ซึ่งตั้งอยู่บนถนนสุขาภิบาล เริ่มจากเชิงสะพานวัดจันทร์ไปจนถึงชุมชนตลาดล่าง รวมระยะทาง

ประมาณ 1 กิโลเมตร โดยเก็บข้อมูลผ่านการถ่ายภาพอาคารที่ยังคงลวดลายไม้ฉลุแบบชนมบังซิงไว้เป็นจำนวน 13 หลัง และมีลวดลายไม้ฉลุแบบชนมบังซิงจำนวน 10 ลวดลายที่ปรากฏอยู่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลตั้งต้นในการสร้าง “แม่ลาย” (Motif) สำหรับต่อยอดในการออกแบบลวดลายใหม่ (Pattern Design)

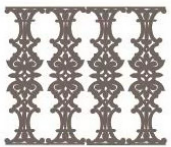
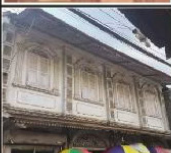
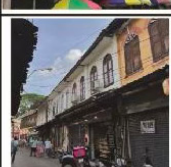

ภาพที่ 2 : แผนที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร
(ที่มา : Google Map, 2567)

การสร้างแม่ลายนี้ เป็นการนำลวดลายไม้ฉลุแบบชนมบังซิงที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจจากภาคสนาม โดยวิธีการถ่ายภาพ เพื่อนำภาพที่ได้มาทำการถอดหารูปแบบ ให้อยู่ในรูปแบบของลวดลาย กราฟฟิก จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะของลวดลาย เพื่อหาจุดเด่นในการนำมาใช้เป็นแม่ลาย(Motif)

ตารางที่ 1 : ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบแม่ลาย(Motif)จากอาคารสถาปัตยกรรมที่ตกแต่งลวดลายไม้ฉลุแบบชนมบังซิง (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ลำดับที่	รูปบ้านที่ศึกษา	ลวดลายที่ถอดออกมาได้	ลายแม่แบบ(Motif)
1			
2			
3			

ลำดับที่	รูปบ้านที่ศึกษา	ลวดลายที่ถอดออกมาได้	ลายแม่แบบ(Motif)
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			

2. การพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ลวดลายใหม่จากแรงบันดาลใจไม้ฉลุขนมปังขิง

การออกแบบลวดลายรูปแบบใหม่ (Pattern Design) ในการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์ลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากไม้ฉลุแบบขนมปังขิง โดยอ้างอิงจากแนวทางการสร้างลวดลายจากหนังสือ How to Make Repeat Patterns ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและเทคนิคในการออกแบบลวดลายอย่างเป็นระบบ การพัฒนาลวดลายเริ่มต้นจากการศึกษารูปแบบลวดลายไม้ฉลุขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำมาวิเคราะห์และคัดเลือกเป็น “แม่ลาย”

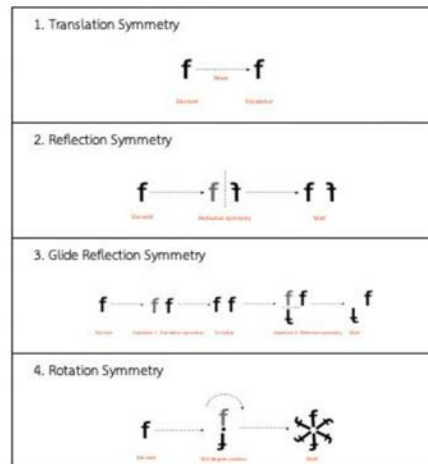
(Motif) ที่เหมาะสม จากนั้นจึงนำแม่ลายเข้าสู่กระบวนการออกแบบลวดลายใหม่ โดยใช้หลักการออกแบบตามทฤษฎีทางเรขาคณิต 4 รูปแบบ ได้แก่

1. Translation Symmetry คือการจัดวางลวดลายด้วยการเคลื่อนที่ซ้ำขององค์ประกอบในระยะห่าง ทิศทาง และมุมที่คงที่ โดยไม่มีการหมุนหรือสะท้อน

2. Reflection Symmetry คือการจัดวางลวดลายโดยการสะท้อนภาพ ซึ่งองค์ประกอบที่สะท้อนจะอยู่คนละด้านของเส้นสมมาตร คล้ายภาพในกระจก

3. Glide Reflection Symmetry คือการจัดวางลวดลายโดยผสมผสานการเคลื่อนที่และการสะท้อนเข้าด้วยกัน องค์ประกอบจะถูกแปล (เลื่อนตำแหน่ง) ก่อน จากนั้นจึงสะท้อนตามเส้นขนานที่กำหนด โดยลวดลายที่ปรากฏจะเป็นภาพสะท้อนกลับหัวที่มีการเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน

4. Rotation Symmetry คือการจัดวางลวดลายโดยการหมุนรอบจุดศูนย์กลาง เช่น การหมุน 180 องศา (ขั้นที่ 1) หรือการหมุนรอบวงกลม 360 องศา โดยลวดลายที่ได้มักประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีจำนวนตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป

ภาพที่ 3 : ทฤษฎีการจัดวาง (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

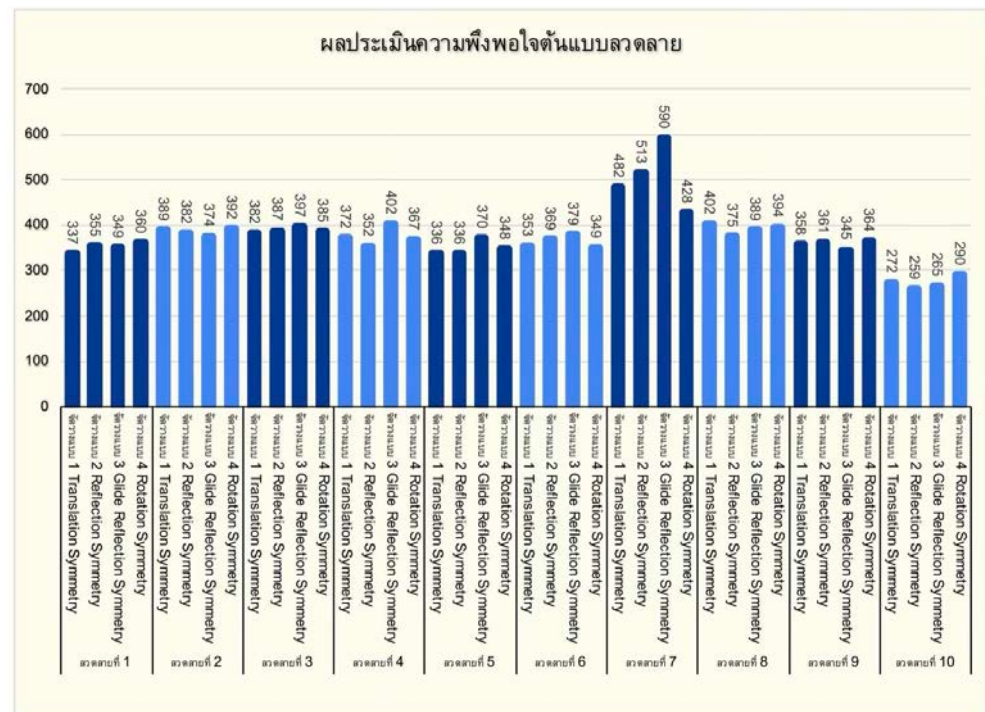
กระบวนการออกแบบนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง ในรูปแบบดั้งเดิม ขณะเดียวกันก็สามารถต่อยอดสู่การประยุกต์ใช้ในงานออกแบบร่วมสมัยได้อย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย

ตารางที่ 2 : การนำแม่ลาย (Motif) มาสร้างลวดลายรูปแบบใหม่ (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

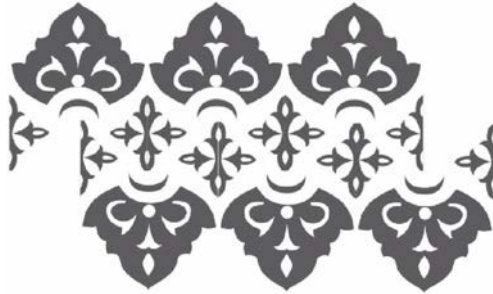
ลำดับที่	ลายแม่แบบ (Motif)	1 Translation Symmetry	2 Reflection Symmetry	3 Glide Reflection Symmetry	4 Rotation Symmetry
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

กระบวนการสร้างลวดลายรูปแบบใหม่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์และคัดเลือกแม่ลาย (Motif) 10 รูปแบบ ที่ได้จากการหาความโดดเด่นของอาคารสถาปัตยกรรมที่ตกแต่งลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชน ริมน้ำจันทบูร ก่อนจะนำเข้าสู่การออกแบบโดยอ้างอิงจากทฤษฎีการจัดวางลวดลายทั้ง 4 รูปแบบ ทำให้ได้ ลวดลายรูปแบบใหม่ทั้งหมดจำนวน 40 แบบ แสดงให้เห็นว่าลวดลายที่ออกแบบขึ้นมีความหลากหลายและ แตกต่างกันไป เมื่อนำทฤษฎีทั้ง 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดวางแม่ลาย ในบางกรณี จุดเชื่อมโยงของลวดลาย สามารถเรียงตัวต่อเนื่องกันได้อย่างกลมกลืน ส่งผลให้ลวดลายมีความสวยงาม สืบถึงความเป็นระเบียบและความสมดุล เหมาะสมต่อ

การนำไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบางลวดลาย จุดเชื่อมต่อกลับไม่สัมพันธ์กัน ทำให้ลวดลายที่ได้ขาดความกลมกลืน ผู้วิจัยจึงออกแบบเครื่องมือในการวิจัยเป็นการทำแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจต้นแบบลวดลาย ในการทำแบบสอบถามนี้เป็นการเก็บข้อมูลจากประชากรที่อาศัยในชุมชนริมน้ำจันทบูร และบริเวณใกล้เคียง ที่เคยพบเห็นและมีความใกล้ชิดกับการตกแต่งสถาปัตยกรรมด้วยไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยใช้จำนวนประชากรร้อยละสิบของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือคิดเป็นจำนวน 127 คน โดยจะทำการคัดเลือกลวดลายที่ได้คะแนนสูงสุดเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป จากการตอบแบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับลวดลายต้นแบบ ผลที่ได้คือ ลวดลายที่ 7.3 ที่มาจากแม่ลายแบบที่ 7 ในการจัดวางตามทฤษฎี Glide Reflection Symmetry มีคะแนนความพึงพอใจสูงสุด

ภาพที่ 4 : ผลประเมินความพึงพอใจ
(ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ภาพที่ 5 : ลวดลายที่ 7.3 ลวดลายที่มีคะแนนความพึงพอใจสูงสุด
(ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

3.ออกแบบลวดลายใหม่ ที่มีอัตลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรีและการนำไปใช้งาน

จากการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามที่ได้ดำเนินการก่อนหน้านี้ พบว่าประชากรที่มีช่วงอายุ 20-35 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่นจนถึงวัยทำงาน ได้ให้การคัดเลือกแม่ลายหมายเลข 7.3 ได้รับความนิยมสูงสุด เนื่องจากรูปแบบลวดลายมีการลดทอนขององค์ประกอบให้มีความเรียบง่าย ซึ่งสอดคล้องกับรสนิยมของวัยรุ่นในยุคสมัยนี้ที่ไม่ชอบความยุ่งยากและซับซ้อน โดยอ้างอิงจากแบบสอบถามในส่วนของการข้อเสนอแนะ จึงถูกเลือกให้นำมาพัฒนาเป็นลวดลายต้นแบบสำหรับตกแต่งผลิตภัณฑ์โต๊ะอาหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมสำคัญของจังหวัดจันทบุรี หลังจากการออกแบบลวดลายสำหรับผลิตภัณฑ์โต๊ะอาหาร ผลงานชิ้นนี้จะมีการผลิตขึ้นงานต้นแบบจริง และดำเนินการประเมินความเหมาะสมของลวดลายผ่านการสำรวจความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูรและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งมีความคุ้นเคยกับการตกแต่งทางสถาปัตยกรรมด้วยไม้ฉลุแบบขนมปังขิง รวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและ ครอบคลุมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบโจทย์ทั้งด้านความงามและการใช้งานอย่างแท้จริง

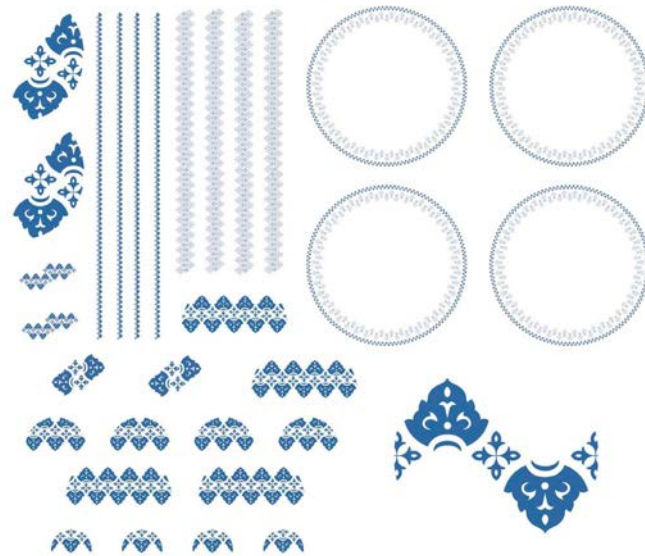
3.1 การออกแบบลวดลาย

กระบวนการออกแบบลวดลายสำหรับผลิตภัณฑ์โต๊ะอาหารในครั้งนี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนขนาดของลวดลาย จากแม่ลายหมายเลข 7.3 ทั้งในลักษณะการเพิ่มและลดขนาด เพื่อสร้างความหลากหลายและเพิ่มความน่าสนใจให้กับชิ้นงาน นอกจากนี้ยังมีการลดทอนรายละเอียดของลวดลายให้เรียบง่ายขึ้น โดยใช้ทั้งแบบที่เป็นภาพร่างและแบบสีทึบ ที่ให้ความรู้สึกทันสมัย และเพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้งานบนภาชนะ การจัดวางลวดลายได้รับการปรับให้สอดคล้องกับรูปทรงของภาชนะ ด้วยการหมุนลายตามแนวโค้งของจานในแต่ละแบบ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนของลวดลาย

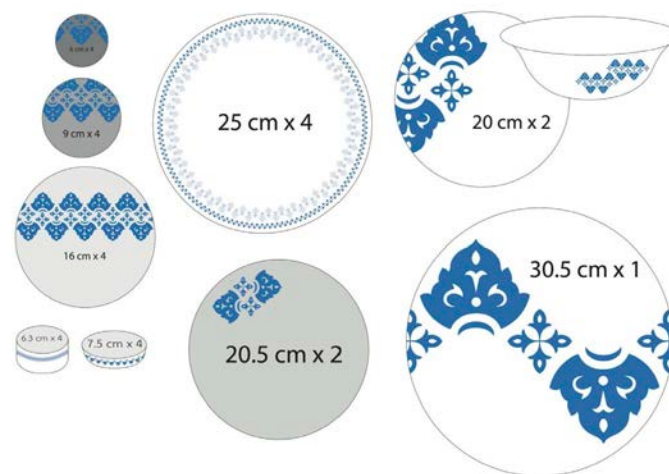
แม้จะมีการปรับรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการใช้งานร่วมสมัย แต่อัตลักษณ์ของไม้ฉลุแบบขนมปังขิง ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจหลักของงานออกแบบในครั้งนี้ ยังคงได้รับ

การรักษาไว้อย่างชัดเจนและกลมกลืน นอกจากนี้ยังได้ทดลองออกแบบและจัดชุดจานสำหรับโต๊ะอาหาร 4 ที่นั่ง ซึ่ง ประกอบด้วยจานในหลายขนาดและรูปทรงต่างกัน

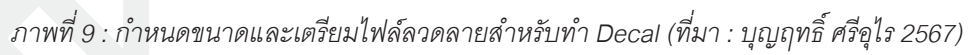
เพื่อประเมินความเหมาะสมของลวดลายในบริบทของการใช้งานจริง จึงมีการเตรียมไฟล์ลวดลายเพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตรูปลอกเซรามิกหรือที่เรียกว่า Decal สำหรับนำไปติดลงบนจานเซรามิกและนำไปเข้าเตาเผา เพื่อให้ลวดลายที่ออกแบบสามารถใช้งานได้ทั้งในเชิงสุนทรียศาสตร์และการใช้งานจริง

ภาพที่ 6 : การปรับเปลี่ยนลวดลาย จากแม่ลายหมายเลข 7.3 (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ภาพที่ 7 : การจัดวางลวดลายให้สอดคล้องกับรูปทรงของภาชนะ (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

3.2 การสร้างชิ้นงานจริง

เมื่อได้ไฟล์ลวดลายที่ผ่านการกำหนดขนาดและปรับรูปแบบเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือกระบวนการผลิตรูปลอกเซรามิก (Ceramic Decal) ซึ่งเป็นเทคนิคการพิมพ์ลวดลายสีเซรามิกด้วยเครื่องพิมพ์ระบบซิลค์สกรีนลงบนกระดาษรูปลอกที่สามารถลอกลายที่พิมพ์ติดลงบนพื้นผิวของภาชนะเซรามิกได้ เมื่อพิมพ์ Decal และเตรียมภาชนะเซรามิกเสร็จสิ้นแล้ว จึงทำการตัดชิ้นงานลวดลายตามต้องการ จากนั้นแช่กระดาษรูปลอกลงในน้ำและเขย่าเบา ๆ จนกระทั่งลวดลายหลุดออกจากแผ่นกระดาษ ข้อควรระวังคือ ไม่ควรแช่กระดาษในน้ำนานเกินไป เพราะอาจทำให้ลวดลายเกิดการบิดเบี้ยวหรือมีฟองอากาศ เมื่อลวดลายหลุดออกจากกระดาษแล้ว ให้นำไปติดลงบนภาชนะเซรามิกในตำแหน่งที่ต้องการ โดยลักษณะการติดคล้ายการติดสติ๊กเกอร์ จากนั้นใช้ผ้านุ่มที่ไม่มีขนเช็ดและไล่ฟองอากาศออกอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ลวดลายแนบสนิทกับพื้นผิวอย่างเรียบเนียน เมื่อชิ้นงานแห้งสนิทแล้ว จึงนำเข้าสู่กระบวนการเผาที่อุณหภูมิประมาณ 800 องศาเซลเซียส เพื่อให้ลวดลายยึดติดถาวรกับผิวเซรามิก กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความคงทน สวยงาม และพร้อมสำหรับการใช้งาน

ภาพที่ 10 : การเตรียมชิ้นงานDecal ให้เหมาะสมกับการนำไปใช้งาน
(ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ภาพที่ 11 : การติดDecal ลงบนชิ้นงานเซรามิก (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ภาพที่ 12 : นำชิ้นงานไปเผาที่อุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส
(ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ภาพที่ 13 : ชิ้นงานหลังผ่านการเผาที่อุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส
(ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การศึกษาลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในแหล่งชุมชนริมน้ำจันทบุรี ผู้การสร้างลวดลายรูปแบบใหม่ การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ผลดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 300 ปี เคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าสำคัญของภูมิภาค ประกอบด้วยบ้านเรือนกว่า 200 หลังคาเรือน เรียงรายเป็นแนวยาวประมาณ 1 กิโลเมตรริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรี การตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งชาวไทย จีน และญวน ซึ่งหล่อหลอมกันจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อชาวตะวันตกเริ่มเข้ามาทำการค้าและเผยแผ่ศาสนาในสยาม รูปแบบสถาปัตยกรรมยุโรปจึงเริ่มแพร่หลาย โดยเฉพาะลวดลายไม้ฉลุแบบ “ขนมปังขิง” ซึ่งถูกนำมาใช้ประดับตกแต่งซุ้มโค้ง ช่องระบายอากาศเหนือประตู ใต้ฝ้าเพดาน และบานประตูของบ้านเรือนและอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้ ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงที่พบในชุมชนริมน้ำจันทบุรี มีลักษณะเฉพาะตัว สะท้อนการผสมผสานระหว่างศิลปะตะวันตกและภูมิปัญญาช่างท้องถิ่น ทั้งในแง่รูปแบบ รายละเอียด และรสนิยมของผู้คนในแต่ละยุคสมัย ความนิยมในการตกแต่งด้วยไม้ฉลุดังกล่าวยังคงปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 ก่อนจะเริ่มเสื่อมความนิยมลงในช่วงต้นรัชกาลที่ 7 แต่ยังคงปรากฏให้เห็นรูปแบบลวดลายบางส่วนหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน

ผลจากการศึกษานี้นำไปสู่การได้มาซึ่งต้นแบบลวดลายที่ใช้ในการถอดแบบ จากการสำรวจภาคสนามโดยผู้วิจัยได้รวบรวมลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงจากพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรีที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันจำนวน 10 ลวดลาย จากนั้นได้เลือกจุดเด่นของแต่ละลวดลายเพียงจุดเดียวเพื่อนำมาถอดแบบและออกแบบใหม่โดยเพิ่มจุดเชื่อมต่อเพียงเล็กน้อย เพื่อพัฒนาให้เป็นลวดลายแม่แบบ (Motif) สำหรับการสร้างสรรค์ลวดลายในรูปแบบใหม่ที่ยังคงกลิ่นอายของอัตลักษณ์เดิมไว้อย่างร่วมสมัย

2. ผลการพัฒนารูปแบบลวดลายจากไม้ฉลุแบบขนมปังขิง เพื่อนำมาใช้สร้างลวดลายรูปแบบใหม่

ในการพัฒนารูปแบบลวดลายจากไม้ฉลุแบบขนมปังขิง ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการออกแบบลวดลายอย่างเป็นระบบ โดยอ้างอิงจากแนวคิดและเทคนิคที่ปรากฏในหนังสือ How to Make Repeat Patterns ซึ่งเน้นการสร้างลวดลายซ้ำ (repeat pattern) ผ่านโครงสร้างทางเรขาคณิตที่มีความสมดุลและต่อเนื่อง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ทฤษฎีว่าด้วยความสมมาตรของลวดลาย จำนวน 4 รูปแบบหลักในการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ ได้แก่ 1. Translation Symmetry ลวดลายที่ซ้ำกันโดยเลื่อนในทิศทางและระยะเท่ากัน ไม่มีการหมุนหรือสะท้อน 2. Reflection Symmetry ลวดลายแบบ

สะท้อนกันสองฝั่งของเส้นสมมาตรคล้ายภาพกระจก 3. Glide Reflection Symmetry ลวดลายที่เลื่อนก่อนแล้วสะท้อน ทำให้ดูพลิ้วไหวและแปลกตา 4. Rotation Symmetry ลวดลายที่ หมุนซ้ำรอบจุดศูนย์กลาง เกิดความซับซ้อนและมึนมิติ

จากแม่ลาย (Motif) ที่ถอดแบบมาจากลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบุรี จำนวน 10 แบบ ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาลวดลายใหม่โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีทั้ง 4 รูปแบบ ส่งผลให้ได้ลวดลายใหม่รวม 40 แบบ ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในด้านโครงสร้างและความงาม บางลวดลายมีจุดเชื่อมโยงที่ต่อเนื่องกลมกลืน เหมาะสำหรับนำไปใช้ในการออกแบบต่อยอด ขณะที่บางลวดลายยังขาดความสมดุลและความเชื่อมโยงที่ดี

เพื่อประเมินประสิทธิภาพของลวดลาย ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจ โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชนริมน้ำจันทบุรีและบริเวณใกล้เคียง จำนวน 127 คน ผลการประเมินพบว่า “ลวดลายที่ 7.3” ซึ่งมาจากแม่ลายที่ 7 และออกแบบตามทฤษฎี Glide Reflection Symmetry ได้รับคะแนนความพึงพอใจสูงสุด และถูกคัดเลือกเพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดในการออกแบบงานสร้างสรรค์ต่อไป

3. ผลการออกแบบชิ้นงานจากลวดลายรูปแบบใหม่ที่มีอัตลักษณ์และความงดงามเฉพาะตัวของจังหวัดจันทบุรี

จากข้อมูลและลวดลายที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบต้นแบบชิ้นงานเซรามิกโดยใช้ลวดลายที่ได้รับความนิยมสูงสุด เพื่อนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี ขั้นตอนการผลิตเริ่มจากการจัดเตรียมไฟล์ลวดลายให้ได้ขนาดและรูปแบบที่เหมาะสม แล้วนำไปพิมพ์ลงบนกระดาษรูปลอกเซรามิก (Ceramic Decal) ด้วยระบบซิลค์สกรีน ซึ่งเป็นกระดาษชนิดพิเศษที่สามารถลอกนำไปติดบนภาชนะเซรามิกได้ เมื่อพิมพ์เสร็จ จะตัดกระดาษตามลวดลายที่ต้องการ นำไปแช่น้ำเพื่อให้ลวดลายหลุดออก แล้วนำไปติดบนภาชนะเซรามิกในตำแหน่งที่ต้องการ จากนั้นใช้ผ้านุ่มเช็ดให้เรียบและไล่ฟองอากาศออกให้หมด เมื่อลวดลายแห้งสนิทแล้ว จะนำไปเผาในเตาเซรามิกที่อุณหภูมิประมาณ 800 องศาเซลเซียส เพื่อให้ลวดลายติดแน่นและคงทนบนผิวเซรามิกกลายเป็นชิ้นงานที่สวยงาม แข็งแรง และพร้อมใช้งาน

จากกระบวนการนี้ ผู้วิจัยจึงได้สร้างต้นแบบผลงานที่สามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหารที่มีความร่วมสมัย และสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรีได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ลวดลายที่ออกแบบยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย เพิ่มโอกาสในการสร้างสรรค์ผลงานเชิงพาณิชย์ในอนาคต

ภาพที่ 14 : ต้นแบบผลงานผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหาร (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ภาพที่ 15 : จัดวางผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหารสำหรับ 4 ที่นั่ง (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ตารางที่ 3 : สรุปความพึงพอใจต้นแบบชิ้นงานเซรามิก ของคนในชุมชนริมน้ำจันทบูร (ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ที่	ผลงานการออกแบบ	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่า SD	ระดับความ พึงพอใจ
1	ลวดลายมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ	4.14	0.87	มาก
2	ลวดลายมีความสวยงามแสดงออกถึงอัตลักษณ์และความงดงามเฉพาะตัวของจังหวัดจันทบุรี	4.24	0.82	มาก
3	ลวดลายสามารถสื่อถึงลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในแหล่งชุมชนริมน้ำจันทบูร	4.18	0.91	มาก
4	ลวดลายเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร	4.39	0.74	มาก
5	ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้บนโต๊ะอาหารใช้วิธีการตกแต่งที่เหมาะสม	4.49	0.76	มาก
เฉลี่ยรวม		4.29	0.82	มาก

ตารางที่ 4 : สรุปความพึงพอใจต้นแบบชิ้นงานเซรามิก ของผู้เชี่ยวชาญ
(ที่มา : บุญฤทธิ์ ศรีอุไร 2567)

ที่	ผลงานการออกแบบ	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่า SD	ระดับความ พึงพอใจ
1	ลวดลายมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ	4.33	0.58	มาก
2	ลวดลายมีความสวยงามแสดงออกถึงอัตลักษณ์ และความงดงามเฉพาะตัวของจังหวัดจันทบุรี	4.33	0.58	มาก
3	ลวดลายสามารถสื่อถึงลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง ในแหล่งชุมชนริมน้ำจันทบูร	4.67	0.58	มากที่สุด
4	ลวดลายเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา	4.67	0.58	มากที่สุด
5	ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาแสดงออกถึงทักษะทางศิลปะ มีขนาด รูปทรง และสีที่เหมาะสม	4.33	0.58	มาก
6	ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาใช้เทคนิคและวิธีการขึ้นรูปที่เหมาะสม	4.67	0.58	มากที่สุด
7	ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาใช้เทคนิคและวิธีการตกแต่งที่เหมาะสม	4.67	0.58	มากที่สุด
8	ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามีอัตลักษณ์และความงดงาม เฉพาะตัวของจังหวัดจันทบุรี	4.33	0.58	มาก
เฉลี่ยรวม		4.50	0.58	มาก

ผลสำรวจการสัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถามจาก สรุปผลได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งจาก
ชุมชนริมน้ำ จันทบูรและผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นตรงกันว่า ต้นแบบชิ้นงานเซรามิกสามารถสื่อถึง
อัตลักษณ์จังหวัดจันทบุรีได้ อย่างชัดเจน มีความงามและเหมาะสมกับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่
อื่น กลุ่มชุมชนให้คะแนนเฉลี่ยรวมในระดับ “มาก” ($\bar{X}$ = 4.29) โดยรายการที่ได้คะแนนสูงสุดคือ
“การตกแต่งผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหาร” ($\bar{X}$ = 4.49) ส่วนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$ = 4.50)
ในระดับ “มาก” โดยมี 4 รายการได้คะแนนสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.67) เช่น ลวดลายสามารถสื่อถึงไม้ฉลุแบบ
ขนมปังขิง และผลิตภัณฑ์มีเทคนิคการตกแต่งที่เหมาะสม จึงกล่าวได้ว่า ชิ้นงานมีศักยภาพทั้งด้าน
อัตลักษณ์ ความงาม และการใช้งานจริง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงจากชุมชนริมน้ำจันทบูร
เพื่อนำไปพัฒนาลวดลายใหม่ที่ยังคงเอกลักษณ์ท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้รวบรวมลวดลายที่โดดเด่น
จำนวน 10 ลวดลายมาวิเคราะห์และออกแบบใหม่ ด้วยแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยความสมมาตรของ

ลวดลายจากหนังสือ How to Make Repeat Patterns จนได้ลวดลายใหม่จำนวน 40 ลวดลาย จากการทำแบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจ โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชนริมน้ำจันทบูรและบริเวณใกล้เคียง โดยลวดลายที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ “ลวดลายที่ 7.3” ที่ใช้หลักทฤษฎี Glide Reflection Symmetry

ผู้วิจัยได้นำลวดลายดังกล่าวไปจัดวางและออกแบบลงบนผลิตภัณฑ์เซรามิกต้นแบบ โดยใช้วิธีการพิมพ์รูปลอกเซรามิก (Ceramic Decal) สำหรับติดบนภาชนะเซรามิกและเผาที่อุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส จึงได้มาเป็นผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหารที่มีความสวยงาม ร่วมสมัย และสะท้อนถึงลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี

ผลจากการตอบแบบสอบถาม ทั้งจากชุมชนริมน้ำจันทบูรและผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นตรงกันว่าผลงานสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรีได้อย่างชัดเจน ในระดับ “มาก” โดยกลุ่มชุมชนให้คะแนนเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$ = 4.29) รายการที่ได้คะแนนสูงสุดคือ “การตกแต่งผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหาร” ($\bar{X}$ = 4.49) ขณะที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนนเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$ = 4.50) โดยมี 4 รายการที่ได้คะแนนสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.67) เช่น ลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง และเทคนิคการตกแต่งที่เหมาะสม สรุปได้ว่า ผลงานมีศักยภาพในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่น พร้อมความงามเชิงศิลปะ และเหมาะสมต่อการใช้งานหรือพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในแหล่งชุมชนริมน้ำจันทบูรสู่การสร้าง ลวดลายรูปแบบใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบลวดลายดั้งเดิมในพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบูรเพื่อนำมา พัฒนาให้เกิดเป็นลวดลายร่วมสมัย และต่อยอดออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เซรามิกต้นแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ เฉพาะถิ่นได้อย่างลงตัว

ผู้วิจัยพบว่าจากบริบททางประวัติศาสตร์และลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนในพื้นที่ รูปแบบของลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงในชุมชนริมน้ำจันทบูรแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว อันเกิดจากการผสมผสานระหว่างอิทธิพลศิลปะตะวันตกและภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่น ตรงกับงานวิจัยของ ภรดี พันธุ์ภากรและเสกสรรค์ ตันยาภิรมย์. (2547) ที่กล่าวถึงเรือนไม้แบบขนมปังขิงที่แพร่หลายจากอังกฤษสู่ ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในสยามที่ได้รับอิทธิพลของรูปแบบบวกกับช่างฝีมือท้องถิ่น ทำให้เกิดการผสมผสาน กลมกลืนกันอย่างลงตัว จนดูราวกับเป็นแบบบ้านเรือนของสยาม และลวดลายรูปแบบนั้น ๆ คือลวดลายของไทย แต่การตกแต่งด้วยลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงนั้นก็ไม่มีรูปแบบที่กำหนดตายตัว ขึ้นอยู่กับงาน พื้นที่การ ในตกแต่ง ความต้องการของเจ้าของอาคาร และการออกแบบของช่างหรือสถาปนิกเป็นหลัก ผลจากการสำรวจภาคสนามได้นำไปสู่การถอดแบบลวดลายจำนวน 10 ลวดลาย ผู้วิจัยได้นำแม่ลายที่ผ่านกระบวนการถอดแบบมาทำการพัฒนาเป็นลวดลายใหม่โดยอิงทฤษฎีความสมมาตรจากหนังสือ How to Make Repeat

Patterns ซึ่งมีการใช้โครงสร้างทางเรขาคณิต 4 แบบ ได้แก่ Translation, Reflection, Glide Reflection และ Rotation Symmetry ส่งผลให้เกิดลวดลายใหม่จำนวน 40 ลวดลายโดยเฉพาะลวดลายหมายเลข 7.3 ซึ่งใช้โครงสร้างแบบ Glide Reflection Symmetry ได้รับความนิยมสูงสุดจากกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจาก องค์ประกอบของลวดลายมีความสมบูรณ์ เรียบง่าย มีความทันสมัย อีกทั้งลวดลายยังมีความต่อเนื่องกัน จึงถูก นำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบเซรามิกด้วยเทคนิคพิมพ์ลวดลายลงบนกระดาสรูปลอกเซรามิก และเผาด้วยอุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส ผลลัพธ์ที่ได้คือชิ้นงานที่มีความคงทน งดงาม และสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรีได้อย่างชัดเจน การประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มชุมชนและผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับ “มาก” โดยเฉพาะในด้านอัตลักษณ์ และการใช้ลวดลายในการตกแต่งบนผลิตภัณฑ์เซรามิกประเภทเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร งานวิจัยนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการอนุรักษ์และต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการออกแบบร่วมสมัย ซึ่งไม่เพียงเป็นการรักษารูปแบบดั้งเดิม แต่ยังเป็น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำไปต่อยอดอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถทดลองใช้สีที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ และขยายขอบเขตการสื่อสารเรื่องราวของจังหวัดจันทบุรีให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยควรมีการศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลสีที่พบเห็นได้จริงจากการลงพื้นที่ เช่น สีจากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น วิถีชีวิต หรือ ธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่มีความหลากหลายทางอารมณ์และสื่ออัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น แทนการใช้สีเดียวเป็นหลัก
2. นอกจากลวดลายที่ได้รับการศึกษาและพัฒนาในงานวิจัยนี้แล้ว ยังมีลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงอื่น ๆ ภายในชุมชนริมน้ำจันทบูรที่มีลักษณะอิสระมากขึ้น ทั้งในเชิงรูปแบบและการจัดวาง ซึ่งยังไม่ถูกนำมาผลิตลวดลาย หรือดัดแปลงในการออกแบบผลิตภัณฑ์ การศึกษาลวดลายเหล่านี้เพิ่มเติม โดยการตัดทอนหรือประกอบประกอบให้สอดคล้องกับพื้นที่ใช้งานจริงบนชิ้นงาน จะช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างความอิสระและความเป็นระเบียบ แบบแผน ซึ่งอาจนำไปสู่ความงามในรูปแบบใหม่ที่ไม่จำกัดอยู่ในกรอบเดิม
3. ควรพิจารณาทดลองใช้แนวคิดหรือทฤษฎีอื่นในการออกแบบลวดลายเพิ่มเติม นอกเหนือจากทฤษฎีความสมมาตรทั้ง 4 แบบที่ใช้ในงานวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้เกิดลวดลายที่มีความซับซ้อน หลากหลาย และแปลกใหม่มากยิ่งขึ้น การศึกษาทฤษฎีเหล่านี้สามารถช่วยเพิ่มมิติ และศักยภาพของงานออกแบบ รวมถึงสร้างความร่วมสมัยให้กับลวดลายที่มีรากฐานจากมรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์
4. สามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์จากลวดลายได้ ควรนำลวดลายที่พัฒนาแล้วไปทดลองออกแบบ

ในผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ เช่น ผ้า สิ่งทอ วัสดุตกแต่งภายใน หรือของที่ระลึก เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด และตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- กัลยาณี เผือกนำผล. (2559). อัตลักษณ์ชุมชนสู่การออกแบบสื่อนิทรรศการ: ย้อนรอยอดีตริมฝั่งจันทบุรี. ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนกฤต ใจสุตา. (2562). เครื่องประดับอัตลักษณ์จันทบุรี: การออกแบบเพื่อส่งเสริมจันทบุรีสู่การเป็น นครแห่งอัญมณี. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2563). ขนมปังขิง: ลวดลายที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมไทย. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2567. สืบค้นจาก (<https://ngthai.com/travel/31220/ginger-bread-house/>)
- พินาลิน สาริยา. (2549). หนังสือการออกแบบลวดลาย. กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์
- ภูษัย กวมทรัพย์. (2560). ลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง: สุนทรียภาพแห่งกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ. กองโบราณคดี กรมศิลปากร.
- ภัทราวดี ศิริวรรณและรุ่งภัสสรณ์ ศรีธาธานพัฒน์. การศึกษารวบรวมลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง สกุลช่าง กรุงเทพฯ ปริมาณพลและจังหวัดแพร่(ออนไลน์). วารสารสมาคมนักวิจัย, 24(1), 163-174
- ภรดี พันธุภากรและเสกสรรค์ ตันยาภิรมย์. (2547). การศึกษารวบรวมลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง สกุลช่าง จันทบุรี. ชลบุรี. สำนักพิมพ์คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภาณุวัฒน์ เสงี่ยม. (2552). การออกแบบลวดลาย. ภูเก็ต. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏภูเก็ต.
- Paul Jackson. (2018). How to make repeat patterns. Laurence king Publishing Ltd.